

scientific work of the establishment is proved. Weighty achievements of research efforts of laboratory collaborators for more than centenary period are shown.

A key historical role of the eighth headmaster of the scientific establishment is proved. Important achievements of the Ukrainian NDIRCaG, initiated in 30–60-ies of the XX century, are showed.

The aim of the article is to show historic significance of the establishment, where the famous scientist made his scientific way. His creative development he devoted to the home science. A typical characteristic of his scientific activity is a deep versatile erudition, which brought a deserved authority to him in the wide ranges of figures of biological and agricultural sciences, and also in the ranges of philosophers and scientific historians. First-rate biologist–evolutionist, deep thinker–theorist, state and public figure, prominent geneticist and selectionist, skilled organizer. He was the first in the world who proposed to use radioactive isotopes in the exploration on plant fertilizing and elaborated the procedure of such exploration.

Modern approaches to usage, reproduction and management of breeding resources of the Institute of plant growing nd. a V. Ya. Yuriev NAAS are viewed in the article. The course of life and creative development of a famous home scientist in the field of biochemistry and technology of crops Mykola Yosypovych Melnykov, candidate of farm Sciences, permanent head of Grain Quality Laboratory are analyzed.

In the work the foundation and activity of Institute of Genetics and Selection of Academy of Sciences of Ukrainian Soviet Socialistic Republic, Ukrainian scientific–research institute of plant growing, genetics and selection nd. a V. Ya. Yuriev in city Kharkiv Mykola Yosypovych Melnykov is interpreted. The course of life and creative development of a famous home scientist who is famous worldwide in the field of biology and agriculture is analyzed.

The aim of the article is to show the historical significance of the institution where the outstanding scientist went all the way. His creative development he devoted to the home science. A character trait of his scientific work is a deep versatile erudition, which has brought a deserved authority of wide ranges of science workers. M. Y. Melnykov has greatly contributed in the development of technological achievements of Kharkiv breeding station. More than one generation of his co-workers use his laboratory inventions: graincutter for determination of vitrescence of wheat, barley and rye; water method of evaluation of the quality of hearth bread; micro-press for pasta production. The technique of bread baking from triticale is worked out.

Keywords: M. Y. Melnykov, weat, breand, sort, grain quality, selection, technology.

Ожерельева В. Н., кандидат исторических наук, ведущий научный сотрудник, Институт растениеводства им. В. Я. Юрьева НААН (Украина, Харьков), valentyana.g100@gmail.com

Николай Иосифович Мельников (1900–1973) – организатор и первый руководитель лаборатории качества зерна Харьковской селекционной станции

Методом историко–научного анализа освещён жизненный и творческий путь выдающегося отечественного учёного в области технологии и селекции сельскохозяйственных культур Николая Иосифовича Мельникова. Рассмотрена периодизация технологических процессов в Институте растениеводства им. В. Я. Юрьева НААН (бывшей Харьковской селекционной станции). Доказано исторически решающую роль первого руководителя лаборатории качества зерна учреждения. Показано весомые достижения научно–исследовательской работы сотрудников лаборатории более чем за семидесятилетний период.

Ключевые слова: Н. И. Мельников, пшеница, хлеб, сорт, качество зерна, селекция, технология.

* * *

УДК 908+069. 15]:94(477)

Нагірняк А. Я.
кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії України та етнокомунікації,
Національний університет “Львівська політехніка”
(Україна, Львів), nagirniak1@ukr.net

КРАЄЗНАВЧО–ЕКСКАРСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПОШИРЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ В УКРАЇНІ У 20–Х РОКАХ ХХ СТ.

На основі аналізу літературних джерел розглянуто розвиток краєзнавчо–екскурсійної діяльності в Україні у 20–х роках ХХ ст. Проаналізована роль краєзнавчо–екскурсійної роботи у поширенні радянської ідеології. Показано, що екскурсійна робота була однією з основних у мережі політичної освіти та вихованні трудящих мас і займала важливе місце в культурному будівництві країни. Висвітлено значення Всеукраїнського Товариства пролетарського туризму та екскурсій у поширенні радянської ідеології. Встановлено, що краєзнавчо–екскурсійна справа була засобом ідеологічної роботи серед широких верств населення.

Ключові слова: краєзнавчо–екскурсійна діяльність, екскурсія, ідеологія, радянська пропаганда, Товариство пролетарського туризму та екскурсій, Екскурсійно–виставочно–музейний відділ.

Національно–культурне відродження України позначилось швидким розвитком різних галузей діяльності. Однією з таких є краєзнавчо–екскурсійна діяльність яка наділена просвітницькою, духовною та освітньою функціями.

Невичерпні екскурсійні ресурси нашої країни разом з глибинним національно–духовним корінням і традиціями українського народу дають підстави стверджувати, що саме екскурсії можуть стати активним і змістовним засобом гармонізації особистості, її духовного зростання в новій демократичній Україні.

Питання які стоять перед сучасними науковцями, зумовлюють необхідність вивчення досвіду практичної діяльності краєзнавчо–екскурсійного руху в минулому. Зважаючи на те, що територія України перебувала у складі інших держав, значну зацікавленість викликають проблеми розвитку краєзнавчо–екскурсійної діяльності на її теренах.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що історія краєзнавчо–екскурсійної діяльності добре відображена у літературі. Зокрема, можна виділити праці П.І. Духно [1], Л. Миловидова[2], Л.В. Яковлевої [3], В.О. Савчука[4].

Особливої уваги заслуговують праці дослідниці О.М. Костюкової [5; 6; 7] у яких досліджено організаційні процеси становлення та розвитку краєзнавчо–екскурсійної діяльності в Україні в 1920 роках, значну увагу приділено особливостям запровадження екскурсій у навчально–виховний процес загальноосвітніх шкіл, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, а також наукову та просвітницьку діяльність наукових товариств.

Незважаючи на наявні публікації та дослідження, малодослідженою залишається проблема поширення радянської ідеології через краєзнавчо–екскурсійну діяльність в Україні в 1920–х роках ХХ ст.

Метою дослідження є спроба показати значення краєзнавчо–екскурсійної діяльності у поширенні радянської ідеології в Україні у 20–х роках ХХ ст.

Становлення системи екскурсійних закладів в Україні в 20–х роках ХХ ст. відбувалося у складний період. На початку 20–х років уряд спрямував свої зусилля на створення розгалуженої мережі централізованого управління та контролю в різних галузях народного господарства. Одержавлення та централізація позначилися і на створенні організаційно–правових та господарсько–фінансових основ системи екскурсійних закладів.

Реформаторські нововведення відчутно вплинули на розвиток екскурсійної справи як у політичному, так і в організаційному плані. Екскурсійна робота визначалася однією з основних у мережі політичної освіти та вихованні трудящих мас і займала важливе місце в культурному будівництві країни.

В 20–х роках ХХ ст. в Україні розпочинається розвиток екскурсійної справи, зокрема, процес формування мережі краєзнавчо–екскурсійних закладів, організаційних та методологічних засад їх практичної діяльності які стали підґрунтям її подальшого розвитку в наступні десятиліття [8, с.189]. Значний вплив на розвиток краєзнавчо–екскурсійної діяльності мала політика “українізації”. Екскурсії розглядалися як

важливий інструмент, метод виховної, культурно-пізнавальної роботи серед широких верств населення.

Розвиток екскурсійної справи підтримували як культурно-наукова громадськість, так і більшовицький уряд України, хоча завдання в них були різні. Відомі вчені, краєзнавці – М. Грушевський, В. Щербина, І. Гермайзе, В. Артоболовський, Д. Щербаківський, М. Біляшівський, С. Русова та багато інших, – які стояли біля витоків краєзнавчо-екскурсійної справи, намагалися за допомогою широкого застосування екскурсій просвітити народ, відродити його історичну пам'ять, поглибити історичні знання, закласти у свідомість численних екскурсантів необхідність зберігати пам'ятки минулого, національно-культурну спадщину, тобто сприяти духовному розвитку народу [9, с.57]. Більшовики ж визначили її, як дієвий засіб перебудови свідомості народних мас у потрібному для них напрямі, оскільки краєзнавчо-екскурсійна справа забезпечувала масовість, яка була необхідною умовою в агітації та пропаганді компартійно-радянських структур, невід'ємною складовою ідеологічної роботи [7, с.24]. Вони прагнули використати туризм і екскурсії як важіль ідеологічного впливу на населення з метою формування соціалістичної свідомості, переконання людей у перевагах соціалістичної системи [9, с.57].

З 1920 року, екскурсійна діяльність почала підпорядковуватися Головному Політосвітньому Комітету республіки, зокрема Екскурсійно-виставочно-музейному відділу (ЕВМ). Політосвітній Комітет, передусім, спрямував свою роботу на організацію єдиної мережі політустанов УСРР. Рішення про її створення було затверджено на пропагандистській нараді політичних установ у 1922 році під головуванням Народного Комісара освіти Г.Ф.Гринька [10, с.41].

Згідно постанови X з'їзду РКП(б), "Центр ваги Головополітосвіти та її органів повинен знаходитися в агітаційно-пропагандистській роботі серед позапартійних мас" [11, с.242]. Саме тому краєзнавчо-екскурсійна справа було включено у програму підготовки і передпідготовки політпрацівників, які мали поширювати серед місцевого населення радянську ідеологію.

Екскурсії широко застосовувалися у навчальному процесі нової трудової школи так і в позашкільній освіті. Їм надавалося великого значення як дієвому засобу пролетарського навчання та комуністичного виховання населення.

Водночас, екскурсії розглядалися як метод розширення і закріплення знань, як форма дослідницької роботи, як засіб вивчення умов життя. Ставилось завдання – використовувати екскурсії, як постійну форму масової поглибленої роботи, запобігти проведенню випадкових та епізодичних екскурсій переходити до циклових, ситематичних [7, с. 30].

Пропаганду шляхом екскурсій у загальній системі ідеологічної роботи 1920-х років в Україні можна зобразити схемою: ідеологічна робота – ідейно-практична агітація – екскурсійна пропаганда [8, с. 189].

У 20-ті роки розвиток екскурсійної справи відбувався під загальним керівництвом Народного Комісаріату освіти, а безпосередньо практично здійснювали і організовували екскурсійну роботу такі

керівні органи: Екскурсійно-виставочно-музейний відділ Наркомосу УСРР, Українське мішане пайове екскурсійне товариство, Всеукраїнське товариство пролетарського туризму і екскурсій [10, с.58] які з самого початку створювались як організації ідеологічного спрямування. У квітні 1923 року на VII Всеукраїнській партконференції було прийнято рішення про партійно-пропагандистську роботу, яка вимагала змін у методах партійної пропаганди і запровадження тих, які могли б забезпечити максимальну наочність, а саме – екскурсійний метод [12, с.197–198].

Завдання екскурсії полягало в тому, щоб забезпечити політичне єднання робітничих мас [13, с.18]. Екскурсії визначалися як серйозний профілактичний захід у справі боротьби з західницькими настроями і нездоровими нахилами молоді [14, с.12]. З цією метою екскурсійним закладам пропонувалося організувати виробничі екскурсії по промислових і сільськогосподарських районах для підвищення виробничої кваліфікації, обміну досвідом соціалістичного будівництва тощо [7, с. 33].

Особливо заполітизованого спрямування краєзнавчо-екскурсійна робота набуває наприкінці 1920-х років, коли створилось Товариство пролетарського туризму та екскурсій. Пролетарський туристський рух з самого початку створення розгорнув боротьбу за чітко класову лінію [15, с. 3]. Проведення громадсько-політичної роботи під час екскурсій розглядалось як виконання спеціальних завдань з агітації та пропаганди. В цьому відношенні краєзнавчо-екскурсійна справа була одним зі знарядь масової роботи комуністичної партії, комсомолу, профспілок, громадських організацій [7, с. 34]. Товариство подавало до НКВС звіт про свою спеціальну та адміністративно-господарчу діяльність і з його дозволу проводило з'їзди та конференції [16, с.147]. В своїй практичній роботі воно керувалося лозунгами, про те, що екскурсійна справа – форма класової боротьби, провідник завдань компартії і радянської влади, яка творить грані нової людини [16, с. 136].

Краєзнавчо-екскурсійна справа ставала дієвим важелем більшовицької ідеології в освіті [7, с. 34]. Значна увага приділялась школі, яка повинна була стати провідником ідейного, організаційного, виховного впливу пролетаріату, з метою виховання нового покоління [17, с.38]. Слід відзначити, що кадри вчителів-екскурсоводів розглядалися як носії політичної пропаганди, тому їх підготовка в діяльності екскурсійних закладів займала одне з провідних місць [10, с. 82].

Не залишився поза увагою радянської ідеології і дитячий рух. З метою пропаганди ідей комуністичного дитячого руху, засновується Всеукраїнське товариство сприяння "Юному Спартаку", відділення якого активно використовували екскурсії як дієвий засіб політичного виховання [7, с. 34]. На IX партз'їзді КП(б) У в 1925 році Генеральний секретар ЦК ЛКСМ України підкреслив, що питання дитячого руху для партії і комсомолу є одним з найактуальніших [18, с.1].

На зборах політосвіт порушувалося питання про боротьбу з впливом буржуазної ідеології, особливо серед селян, підкреслювалося, що це ставить перед робітничим класом завдання культурної змички міста і

села. Практично це повинно було відбуватися в спільному проведенні краєзнавчих екскурсій [8, с.190]. У 1929р. голова Центральної ради Товариства пролетарського туризму М.В.Криленко висунув тезу про те, що “розвиток екскурсій відбудеться тоді, коли не одні робітники, а й селянство відірветься від свого села, щоб пізнати інші краї” [19, с. 159].

Значну увагу радянське керівництво приділяло національним меншинам. Воно засобами екскурсій залучало національні меншини до пізнання “нової історії”. На честь святкування 10-річчя Жовтневої революції організовувались екскурсії в райони, де проживали національні меншини, які були пов’язані з революційною боротьбою [20, с. 10].

З метою пропаганди на міжнародному рівні розвитку нового способу життя та культурного будівництва радянська влада сприяла поширенню іноземного туризму. В 1926р. на пароплаві “Кап-Полонія” до Ленінграда прибула перша туристична група із США, що складалася з кількох сотень чоловік, і з того часу потік зарубіжних гостей почав зростати з року в рік. Кожний турист-іноземець зараховувався в члени Товариства друзів Радянської Росії. Наприкінці 20-хрр., коли іноземний туризм в СРСР набув вже досить масового характеру, постановою Ради праці і оборони 11квітня 1929р. було утворено Всеоюзне акціонерне товариство з іноземного туризму “Інтурист” [8, с.190].

Підсумовуючи вищесказане, можемо констатувати, що екскурсійна робота визначалась однією з основних у мережі політичної освіти та вихованні населення і займала важливе місце в культурному будівництві країни. Краєзнавчо-екскурсійна справа забезпечувала масовість і була спрямована на перебудову свідомості населення на комуністичних засадах. Державні органи підтримували краєзнавчо-екскурсійну справу, як активну форму масової поглибленої пропагандистської роботи.

Список використаних джерел

1. Духно П.І. Школа на селі та її громадська роль / П.І. Духно. –Х.: Держ. вид-во України, 1926. –60с.
2. Миловидов Л. Краєзнавство в школі / Л. Миловидов. – Х.: Держ. вид-во України, 1929. – 146 с.
3. Яковлева Л.В. Архівні джерела з історії розвитку екскурсійної справи України (1917–1929 рр.) / Яковлева Л.В. // З історії вітчизняного туризму. – К.: Б.в., 1997. – С.211–217.
4. Савчук В.О. Краєзнавчий та туристично-екскурсійний аспекти у діяльності спілки письменників України у 20–80-х рр. XX ст. / Савчук В.О. // Туристично-краєзнавчі дослідження. – К.: Б.в., 1998. – Вип.1. – Ч.2. – С.203–207.
5. Костюкова О.М. Основні напрями становлення і розвитку краєзнавчо-екскурсійної справи в 20-х роках XX ст. / О.М. Костюкова // Краєзнавство. – 2008. – №1–4. – С.15–21.
6. Костюкова О.М. Краєзнавчі дослідження – важливе джерело розвитку туристсько-екскурсійної справи в Україні: з досвіду 20-х років XX ст. / О.М. Костюкова // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – К., 1999. – Вип.6. – С.190–195.
7. Костюкова О.М. Краєзнавчо-екскурсійна справа в Україні в 20-х роках XX ст.: суспільно-політичний, освітній і культурологічний аспекти: монографія / О. М. Костюкова. – Черкаси, 2010. – 171 с.
8. Берендеева О. Становлення туристичної діяльності в Радянській державі в 20-х роках XX ст. / О. Берендеева // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №6. Історичні науки: 36. наукових праць. – К., 2012. – Вип.9. – С.187–192.
9. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова. –К.: Вища шк.,

2002.–195с.

10. Федорченко В.К., Костюкова О.М., Дьорова Т.А., Олексійко М.М. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник / В.К. Федорченко, О.М. Костюкова, Т.А. Дьорова, Олексійко М. М. – К.: Кондор, 2004. –166с.
11. Десятый съезд РКП(б) Москва 8–16 марта 1921г. Резолюции и постановления съезда// КПСС в резолюциях, решениях съездов, конференций и Пленумов ЦК. –М.: Издательство политической литературы.–Т.2.–С.204–266.
12. Резолюція VII Всеукраїнської партконференції від 10 квітня 1923 р.// Культурне будівництво в Українській РСР. – К.: Держ. вид-во політичної літератури, 1959.– Т.1.– С.193–201.
13. Копелев Л. Масова екскурсія Харківських робітників до Києва/ Л. Копелев // Культробітник.– 1928.– №15.– С.18–19.
14. Погребецкий Н. В. Помощь туристу/ Н. В. Погребецкий. – Х.: Вестник физической культуры, 1928.–126с.
15. Гурвич Л. Туризм и экскурсии/ Гурвич Л. –М.–Л.: ОГИЗ, 1931. – 28 с.
16. Антонов–Саратовский В. Беседы о туризме/ Антонов–Саратовский В. –М.: Госуд. изд-во, 1930.– 260с.
17. Програма Російської Комуністичної партії(більшовиків), ухваленої VIII з’їздом РКП(б)// Культурне будівництво в Українській РСР. –К.: Держ. вид-во політичної літератури, 1959.– Т.1.– С.37–39.
18. З промови Генерального секретаря ЦК ЛКСМ У тов. Височиненка на IX Всеукраїнському партз’їзді // Дитячий рух.– 1926.–№3.–С.1.
19. На второй туристской конференции // Всемирный турист. –1929. –№5. –С.158–159.
20. Про святкування 10-річчя Жовтневої Революції // Бюлетень НКО. –1927. –№39. – С.10.

References

1. Duhno P. I. Shkola na seli ta i'i' gromads'ka rol' / P. I. Duhno. – H.: Derzh. vyd-vo Ukrain'ny, 1926. – 60 s.
2. Mylovydov L. Krajeznavstvo v shkoli / L. Mylovydov. – H.: Derzh. vyd-vo Ukrain'ny, 1929. – 146 s.
3. Jakovljeva L. V. Arhivni dzerela z istorii' rozvytku ekskursijnoi' spravy Ukrain'ny (1917–1929 rr.) / Jakovljeva L. V. // Z istorii' vitchyznjanogo turizmu. – K.: B.v., 1997. – S.211–217.
4. Savchuk V. O. Krajeznavchij ta turystyčno-ekskursijnij aspekti u dijalnosti spilky pys'mennykiv Ukrain'ny u 20–80-h rr. XX st. / Savchuk V. O. // Turystyčno-krajeznavchi doslidzhennja. – K.: B.v., 1998. – Vyp.1. – Ch.2. – S.203–207.
5. Kostjukova O. M. Osnovni naprijamy stanovlennja i rozvytku krajeznavcho-ekskursijnoi' spravy v 20-h rokah XX st. / O. M. Kostjukova // Krajeznavstvo. – 2008. – №1–4. – S.15–21.
6. Kostjukova O. M. Krajeznavchi doslidzhennja – vazhlyve dzerelo rozvytku turysts'ko-ekskursijnoi' spravy v Ukraini: z dosvidu 20-h rokiv XX st. / O. M. Kostjukova // Istorija Ukrain'ny. Malovidomi imena, podii', fakty. – K., 1999. – Vyp.6. – S.190–195.
7. Kostjukova O. M. Krajeznavcho-ekskursijnij aspekti u dijalnosti spilky pis'mennykiv Ukraini u 20–80-h rrah XX st. / Savchuk V. O. // Turystyčno-krajeznavchi doslidzhennja. – K.: B.v., 1998. – Vyp.1. – Ch.2. – S.203–207.
8. Berendjejeva O. Stanovlennja turystyčnoi' dijalnosti v Radjans'kij derzhavi v 20-h rokah XX st. / O. Berendjejeva // Naukovij časopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Serija №6. Istorychni nauky: Zb. naukovyh prac'. – K., 2012. – Vyp.9. – S.187–192.
9. Fedorchenko V. K., D'orova T. A. Istorija turizmu v Ukraini: Navch. posib. / V. K. Fedorchenko, T. A. D'orova. – K.: Vyshha shk., 2002. – 195 s.
10. Fedorchenko V. K., Kostjukova O. M., D'orova T. A., Olexsijko M. M. Istorija ekskursijnoi' dijalnosti v Ukraini: Navch. posibnyk / V. K. Fedorchenko, O. M. Kostjukova, T. A. D'orova, Olexsijko M. M. – K.: Kondor, 2004. – 166 s.
11. Desjatyj s#zd RKP(b) Moskva 8–16 marta 1921 g. Rezolucii i postanovlenija s#zda // KPSS v rezolucijah, reshenjah s#ezdov, konferencij i Plenumov CK. – M.: Izdatel'stvo politicheskoj literatury. – T.2. – S.204–266.
12. Rezolucija VII Vseukrai'ns'koi' partkonferencii' vid 10 kvitnja 1923 r. // Kul'turne budivnyctvo v Ukrain's'kij RSR. – K.: Derzh. vyd-vo politychnoi' literatury, 1959. – T.1. – S.193–201.
13. Kopeljev L. Masova ekskursija Harkivs'kyh robitnykiv do Kyjeva / L. Kopeljev // Kul'trobitnyk. – 1928. – №15. – S.18–19.
14. Pogrebeckij N. V. Pomoshh' turistu / N. V. Pogrebeckij. – H.: Vestnik fizicheskij kul'tury, 1928. – 126 s.
15. Gurvich L. Turizm i jekskursii / Gurvich L. – M.–L.: OGIZ,

1931. – 28 s.

16. Antonov-Sarats'kij V. Besedy o turizme / Antonov-Sarats'kij V. – M.: Gosud. izd-vo, 1930. – 260 s.

17. Programa Rosijs'koi' Komunistychnoi' partii' (bil'shovykiv), uhvalenoj' VIII z'i'zdom RKP(b)) // Kul'turne budivnytvo v Ukrai'ns'kij RSR. – K. : Derzh. vyd-vo politychnoi' literatury, 1959. – T.1. – S.37–39.

18. Z promovy General'nogo sekretarja CK LKSM U tov. Vysochynenka na IX Vseukrai'ns'komu partz'i'zdi // Dytjachyj ruh. – 1926. – №3. – S.1.

19. Na vtoroj turistskoj konferencii // Vsemirnyj turist. – 1929. – №5. – S.158–159.

20. Pro svjatkuvannja 10-ričchja Zhovtnevoi' Revoljucii' // Bjuleten' NKO. – 1927. – №39. – S.10.

Nagirnyak A. Y., Ph.D., assistant professor of the history of Ukraine and ethnic communication, National University "Lviv Polytechnic" (Ukraine, Lviv), nagirniak1@ukr.net

Local history-sightseeing activity as a tool for dissemination in Ukraine soviet ideology in the 20's of the XX century

The article analyses the development of regional studies and Recreation in Ukraine in the 20s of the twentieth century on the basis of literature analysis as well as the role of regional studies and excursions in Soviet ideology. The article stresses that excursion work was a major network of political education and upbringing of the working masses of people and occupied an important place in the cultural development of the country. The article also deals with the importance of Ukrainian Society of proletarian tourism type and excursions in the spread of Soviet ideology. The article states that regional studies and sightseeing were established as means of ideological work among the general population.

Keywords: local history sightseeing activities, excursions, ideology, Soviet propaganda, Society proletarian tourism and excursions, tour of exhibition and museum-section.

Нагирняк А. Я., кандидат исторических наук, доцент кафедры истории Украины и этнокоммуникации, Национальный университет "Львовская политехника" (Украина, Львов), nagirniak1@ukr.net

Краеведческо-экскурсионная деятельность как средство распространения советской идеологии в Украине в 20-х годах XX века

На основе анализа литературных источников рассмотрено развитие краеведческо-экскурсионной деятельности в Украине в 20-х годах XX века. Проанализирована роль краеведческо-экскурсионной работы в распространении советской идеологии. Показано, что экскурсионная работа была одной из основных в сети политического образования и воспитания трудящихся масс и занимала важное место в культурном строительстве страны. Освещено значение Всеукраинского Общества пролетарского туризма и экскурсий в распространении советской идеологии. Установлено, что краеведческо-экскурсионное дело было средством идеологической работы среди широких слоев населения.

Ключевые слова: краеведческо-экскурсионная деятельность, экскурсия, идеология, советская пропаганда, Общество пролетарского туризма и экскурсий, Экскурсионно-выставочно-музейный отдел.

* * *

УДК 001.8:631.544

Нижник С. В.

директор наукової бібліотеки

Уманського національного університету садівництва
(Україна, Умань), cvetn@meta.ua

Заходи захисту сільськогосподарських культур від хвороб та шкідників у дослідженнях академіка В. Ф. Пересипкіна

Відображено аналіз наукової діяльності академіка В. Ф. Пересипкіна. Автор акцентує увагу на одному із напрямків дослідження ученого – вивчення методів захисту сільськогосподарських культур від хвороб та шкідників, що засвідчує помітний внесок ученого у розвиток фітопатології.

Ключові слова: В. Ф. Пересипкін, захист рослин, методи захисту, карантин рослин, фітопатологія.

В умовах сьогодення особливе значення приділяється дослідженню теоретичного та практичного внеску окремих особистостей у становлення й розвиток вітчизняної агрономії,

зусиллями яких закладено фундамент її основних напрямів, теорій і вчень. Серед когорти вчених, яким належить визначальна роль у розвитку галузі захисту рослин другої половини XX століття, чільне місце посідає доктор біологічних наук, професор, академік УААН В. Ф. Пересипкін. Наукова та організаційна діяльність ученого була надзвичайно плідною та багатогранною, що зумовило глибокий інтерес до його особистості з боку фахівців як в галузі захисту рослин, так і історії сільськогосподарської науки.

Дослідниками відтворено окремі аспекти наукової діяльності В. Ф. Пересипкіна, узагальнено певні наукові напрями. Однак, до цього часу не було окремого дослідження, присвяченого персоналії вченого, зокрема, не акцентувалася увага на його наукових здобутках та їх значенні в розвитку фітопатології. Лише частково ця тема була порушена в деяких публікаціях науковцями, зокрема Б. В. Добровольським [4], А. В. Воєводіна, А. Е. Чумакова, В. І. Танського [6], А. М. Ковальчука, А. Ф. Антоненка [1]. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні системно-історичного підходу.

Метою даного дослідження є аналіз наукових здобутків академіка В. Ф. Пересипкіна та їх роль в розвитку фітопатології, зокрема вивчення комплексних систем захисту рослин від хвороб.

Серед напрямків роботи академіка В. Ф. Пересипкіна було вивчення хвороб сільськогосподарських культур, створення вихідних форм пшениці озимої і ріпаку з подальшим їх використанням у селекційному процесі як джерел стійкості, розробка комплексних систем захисту рослин.

Підвищення врожаю сільськогосподарських культур обумовлюється багатьма факторами, в тому числі і постійним запобіганням недобору продукції від різних шкідливих організмів. Періодичні спалахи епіфітотій багатьох хвороб і масового розмноження окремих шкідників, розвиток бур'янів на посівах культурних рослин неодноразово викликали необхідність розробки таких прийомів, які не допускали б втрат врожаю.

Захист рослин від шкідливих об'єктів проводиться давно, але в царській Росії вона була в початковому стані не даючи відчутних результатів. Жовтнева революція відкрила нові шляхи розвитку сільського господарства, дозволила не тільки значно розширити посівні площі, але і підвищити культуру землеробства. В умовах колгоспного і радгоспного виробництва створилася можливість планомірного здійснення захисних заходів з використанням новітніх досягнень науки і досвіду передової практики.

Таким чином, комплекс різних методів захисту рослин на основі широкого використання профілактичних заходів проводилося упродовж всього періоду розвитку. Однак, з 1950 по 1960 р. спостерігалася надмірна і одностороння захоплення хімічним методом боротьби, що іноді призводило до негативних наслідків. У зв'язку з цим фахівці звернулися, насамперед, до біометоду. Поєднання хімічного і біологічного методів з урахуванням розвитку рослин і шкідливих організмів дало початок ідеї та терміну інтеграції методів.

У своїх працях В. Ф. Пересипкін зупинявся на вузлових питаннях, які потребують пильної уваги і